

11. Ушинский К. Д. Родное слово. // Хрестоматия по истории зарубежной педагогики / К. Д. Ушинский. – М.: Образование. – 1971. – С. 232–245.
12. Dell H. Essays in the history of linguistic anthropology / Dell H. Essays in . — Amsterdam: Philadelphia Benjamins. – 1983. – 240 p.]

Стаття надійшла до редакції 20.04.2011 р.

УДК 378.147:33

Кулішов В. В.

кандидат економ. наук., професор,
заслужений працівник освіти України,

Криворізький економічний інститут ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ФАХОВА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

У статті розглянуті деякі проблеми формування фахової комунікативної компетенції майбутніх економістів. Досліджуються її компетентний склад і функції, шляхи оптимізації вивчення економіки у вищому економічному навчальному закладі, підвищення якості освіти студентів – економістів.

Ключові слова: економічна освіта, економічні дисципліни, компетентний підхід, фахова комунікативна компетенція, компетентність, компетенція.

В статье рассматриваются некоторые проблемы формирования профессиональной коммуникативной компетенции будущих экономистов. Исследуются компетентный состав и функции, пути оптимизации изучения экономики в высшем экономическом учебном заведении, повышения качества знаний студентов – экономистов.

Ключевые слова: экономические знания, экономические дисциплины, компетентный подход, профессиональная коммуникативная компетенция, компетентность, компетенция.

Some problems of formation professional communicative competence of future economists were highlighted in the article. Competitive content and its functions are being researched by optimization of studying Economy at a higher educational economic establishment, upgrading the students in economy educational level.

Keywords: economical education, disciplines of economic science, competitive approach, professional communicative competence, competency, competence.

Актуальність проблеми та аналіз останніх публікацій. Зі становленням ринкових відносин в Україні та її інтеграцією в Європейські економічні, фінансові та банківські структури постає нагальне підвищення рівня економічної освіти, зростання потреб у спеціалістах з високим рівнем підготовки в галузі економічних знань. Отримавши таку освіту та підготовку, вони зможуть реально відігравати важливу роль у соціально – економічних перетвореннях нашої країни у XXI столітті. Раніше освіта складалася із суми отриманих певних знань, умінь, навичок. Сьогодні світова глобалізація вимагає іншого підходу. З'явилося нове поняття «компетенція», яка за-

безпечує здатність до високопрофесійної поведінки, яка народжується на підставі взаємодії теоретичних знань, отриманих у вузі та технологій, які постійно змінюються. Європейська та національна кваліфікаційна рамка, відповідно до ринкової економіки напрацьовується, передбачає саме які компетенції необхідні людині на тому чи іншому відрізку життя та кар'єри. Тому одним із першочергових завдань, які постають перед системою вищої професійної освіти, й економічної освіти зокрема, є підготовка конкурентоспроможного фахівця з високим рівнем професійної компетентності. Вирішення цього завдання вимагає нової орієнтації цілей, принципів, змісту і методів вивчення економічних дисциплін у вищих навчальних закладах (ВНЗ) економічного профілю на основі компетентнісного підходу.

Проблеми компетентнісного підходу в освітянській галузі неодноразово розглядалися у дослідженнях провідних як вітчизняних, так і зарубіжних науковців (Н. М. Бібік, В. М. Мадзігона, М. В. Вачевського, О. Я. Савченко, О. І. Пометун, І. О. Зимня, Ю. Г. Татур, А. В. Хуторського, Дж. Равен та інші)

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що сьогодні більшість дослідників визначає головну мету вивчення економіки як оволодіння фаховою комунікативною компетенцією (ФКК). Проблеми формування ФКК є об'єктом дослідження наукових праць, в яких розглядаються питання формування ФКК за видами підготовки спеціаліста, формування окремих видів компетенцій, розвитку ФКК у сферах професійного і ділового спілкування [3,6,7,8,9].

Низку методичних праць присвячено дослідженню проблем формування ФКК в українських економічних ВНЗ (А. Ф. Павленко, О. В. Аксьонова, І. А. Балягіна, Г. А. Ковальчук, І. О. Смолюк та інші) [1, 2, 11].

Незважаючи на теоретико – практичну значущість проведених досліджень, питання комплексного підходу до вивчення економіки у ВНЗ економічного профілю на компетентнісній основі, ґрунтовного аналізу процесу професійної комунікації фахівців – економістів, з метою відбору професійно – значущих компетенцій і субкомпетенцій, принципів їхньої систематизації не є остаточно вирішеними, що і зумовило актуальність пропонуваної статті.

Мета статті – проаналізувати сутність професійної комунікативної компетенції студентів – економістів та можливості її формування у системі фахової економічної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Розвиток компетентнісно – орієнтованого підходу в освіті, як відомо, підрозділяється науковцями на три етапи:

а) дослідження різних видів компетенції і поява поняття «комунікативна компетенція»;

б) введення поняття «соціальні компетенції і компетентності», подальша розробка категорій «компетенція» і «компетентність» в теорії і практиці формування і розвитку професіоналізму в менеджменті;

в) визначення і дослідження ключових компетенцій як бажаного результату освіти в тій чи іншій галузі [12, 1, 3, 4, 5, 14]. Проте питання про визначення понять «компетентність» і «компетенція», видів компетенцій, принципів їхньої класифікації залишається дискусійним. З метою формування поняття професійна комунікативна компетенція розглянемо їх детальніше.

Перехід вітчизняної освітньої системи на компетентнісний підхід зумовлений, як відомо, загальноєвропейською і світовою тенденцією до інтеграції науки і економіки, попитом ринку праці на особливі результати системи вищої освіти не у вигляді знань випускників ВНЗ, а у формі їхньої практичної готовності до професійної діяльності в типових і нестандартних ситуаціях. Результатом системи професійної освіти, в межах якої знання є необхідною, але недостатньою умовою якісної освіти, стає, таким чином, професійна компетентність випускника в сукупності її складових – компетенцій. Оскільки формування і розвиток професійної компетентності відбувається одночасно із соціалізацією особистості, науковці визначають її як професійну компетентність, яка є особистісною, інтегративною якістю, що формується і виявляється в адекватності вирішення завдань у соціальних і професійних ситуаціях [5].

Про-те, аналіз наукової літератури розкриває різноманітність і багатозначність тлумачення понять «компетентність» і «компетенція».

Незважаючи на те, що обидва поняття «компетентність» і «компетенція» є інтегральними характеристиками особистості, вони розрізнялись науковцями ще наприкінці минулого сторіччя у руслі освіти, орієнтованої на компетенції (competence – based – CBE), яка формувалась у США (R. White, D. Hymes, J. Raven).

Проте в науково – методичній літературі часто спостерігається термінологічна плутанина і синонімічне вживання понять «фахова компетентність» і «фахова компетенція». Це зумовлено тим, що на сьогодні не існує єдиного визначення понять «компетентність» і «компетенція», єдиної думки щодо їхньої структури та функції, які вони виконують.

Так, деякі науковці тлумачать поняття «компетентність» як властивість людини, що здобула освіту того чи іншого рівня, яка характеризується готовністю/здатністю до ефективної діяльності з урахуванням її соціального значення і соціальних ризиків, пов'язаних з нею [14]; інформованість працівника щодо його професійної діяльності і здатність реалізувати її на основі знань, навичок і вмінь, володіння технологіями [11]; системну єдність, що інтегрує особистісні, наочні та інструментальні особливості і компоненти [12]; опанування і володіння тим, хто навчається, відповідною компетенцією з урахуванням його особистого відношення як до неї, так і до предмету діяльності [15]; особистісно-зумовлений досвід соціально-професійної життєдіяльності людини, основою якого є знання, особистіс-

но-зумовлена соціально-професійна характеристика людини [5]; результат підготовки до виконання діяльності в тій чи іншій галузі [12].

Компетенцією розуміють як завідома задану соціальну норму освітньої підготовки того, хто навчається, яка є необхідною для його ефективною продуктивною діяльності в тій чи іншій галузі, як внутрішні, потенційні, приховані психологічні новоутворення (знання, алгоритми дій, системи цінностей і відносин) [5]; як відкриту систему процедурних, ціннісно-смыслових і декларативних знань, яка містить взаємодіючі між собою компоненти (епістемологічні, особистісні, соціальні), що активізуються і збагачуються в діяльності під час вирішення реальних життєво важливих проблем, з якими стикається носій компетенцій [12]; комплексну мету цілісної підготовки спеціаліста, здатного виконувати творчу діяльність на основі сформованих мотивів, особистих якостей, вмінь адекватного використання нормативних зразків поведінки [10].

У більшості зарубіжних досліджень останніх років поняття «компетенція» тлумачиться не як набір здібностей, знань та вмінь, а як готовність/здатність мобілізувати всі ресурси (організовані в систему знання, навички, і вміння, здібності та психологічні якості), необхідні для виконання завдання на високому рівні, адекватні конкретній ситуації, тобто відповідно до цілей і умов перебігу процесу (СІ. Beelische, Р. Miller, М. Linard, В. Rey, L. Turkal, М. Joras та інші).

Проте, вирішення питання ефективного формування професійної компетенції як інтегративної складової соціально-професійної компетентності майбутнього фахівця-економіста, проте, значно ускладнюється тим, що на сьогодні не існує єдиної класифікації компетенцій.

Так, науковці диференціюють їх як ключові (реалізуються на предметному, загальному для всіх предметів рівні змісту); загальнопредметні (реалізуються на інтегрованому змісті для сукупності предметів, освітньої галузі); предметні (формується в межах окремих предметів) [15]. Класифікація компетенцій Європейської асоціації університетів (ЕАУ) базується на інструментальних, міжособистісних і системних компетенціях [13]. І. О. Зимня визначає 10 ключових компетенцій, об'єднуючи їх у три групи – компетенції по відношенню: 1) до себе як суб'єкта життєдіяльності; 2) до взаємодії людини з іншими людьми; 3) до діяльності людини в усіх її типах і формах [5].

Відома ще низка різних класифікацій, проте порівняльний аналіз свідчить, що всі вони у тому чи іншому вигляді містять дві основних групи компетенцій: ключові (соціально-особистісні) і професійні (предметно-спеціалізовані). Ключові компетенції є інваріантними до будь-якого виду діяльності. Зміст професійних компетенцій зумовлений специфікою майбутньої професійної діяльності фахівця і обмежений спеціалізаціями, наприклад, технічні, економічні, наукові компетенції тощо. Ключові і професійні компетенції є базою для розвитку професіоналізму, тобто продуктив-

них способів діяльності, і майстерності як гнучкості і адаптивності до нових ситуацій, тому вони є ефективним засобом модернізації змісту професійної освіти, і зокрема економічної.

Аналіз наукової літератури дозволяє дійти висновку, що в умовах економічного ВНЗ головною метою вивчення економічних дисциплін є формування інтегративної ФКК, яка передбачає органічну єдність ФКК і професійних компетенцій, тобто економічної професійної комунікативної компетенції (ЕПКК). Ефективне формування ЕПКК передбачає її конкретизацію на рівнях компонентного складу (субкомпетенцій) та визначення їхніх функцій у щільному зв'язку з конкретними спеціалізаціями майбутньої професійної діяльності.

Висновок. Отже, професійна компетентність фахівця-економіста є своєрідним особистісним комплексним ресурсом, який містить низку професійно значущих компетенцій, серед яких фахова комунікативна компетенція є стрижневою і системоутворюючою в економічному вузі, оскільки поєднує у власному розвитку формування інших компетенцій і є не тільки метою, а й засобом ефективного розвитку особистості в процесі фахової економічної освіти.

Вивчення концепцій формування професійної комунікативної компетенції в процесі підготовки економістів і практичний досвід викладання економічних дисциплін в економічному ВНЗ дозволили виявити проблеми, пов'язані з потребами студентів у володінні конкурентоспроможними знаннями з економіки і реальним рівнем сформованості ключових компетенцій студентів, що і є предметом подальших досліджень.

Література

1. Аксьонова О. В. Методика викладання економічних дисциплін : навчальний посібник. – К. : КНЕУ, 2006. – 708 с.
2. Балягіна І. А., Богорад М. А., Ковальчук Г. О. Методика викладання економіки : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисциплін. – К. : КНЕУ, 2006, -341 с.
3. Вачевський М. В. Маркетинг формування професійних компетенцій : підручник. – К. : Професіонал, 2004, – 492 с.
4. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
5. Зимняя И. А. Общая культура и социально-профессиональная компетентность человека // Интернет – журнал «Эйдос». – 2006. – 4 мая. – <http://www.eidos.ru/journal/2006/0504-12.htm>. – В надзаг.: Центр дистанционного образования «Эйдос».
6. Кулішов В. В. Економіка від простого до складного : навчальний посібник. – Львів : «Магнолія 2006», 2008.
7. Кулішов В. В. Мікро-макроекономіка : підручник. – Львів : «Магнолія 2006», 2008, -488 с.
8. Куценко Г. В. Картина світу як основа загальної компетентності / Г. В. Куценко // Реалізація європейського досвіду компетентного підходу у вищій школі України : матеріали методологічного семінару. – К. : Педагогічна думка, 2009. – С. 94–105.
9. Мадзігон В. М. Продуктивна педагогіка : Монографія. – К. : Вересень, 2004. – 324 с.

10. Мірошніченко Е. В. Іншомовна професійна комунікативна компетенція як складова соціально-професійної компетентності майбутніх економістів // Вища освіта України у контексті інтеграції до Європейського освітнього простору. Тематичний випуск. – К. : Гнозис, 2008. – Т. 3. – С. 323.
11. Павленко А. Ф. Призначення і зміст освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця з маркетингу // Маркетинг в Україні. – 2003. – № 1 (17). – С. 53–60.
12. Пометун О. І. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири сучасної школи / О. І. Пометун. Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України : матеріали методологічного семінару. – К. : Педагогічна думка, 2009. – С. 332–345.
13. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / пер. с англ. – М. : «Когито – Центр», 2002.
14. Татур Ю. Г. Компетентность в структуре модели качества подготовки специалиста // Высшее образование сегодня. – 2004. – № 3. – С. 20–206.
15. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Народное образование. – 2003.

Стаття надійшла до редакції 21.04.2011 р.

УДК 371.15

Микитюк І. А.
асистент,

Криворізький державний педагогічний університет

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СІЛЬСЬКОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті визначено роль педагогічної культури сільського вчителя в умовах реформи національної системи освіти.

Ключові слова: педагогічна культура, інноваційна технологія, саморозвиток.

Статья посвящена изучению роли педагогической культуры сельского учителя в условиях реформы национальной системы образования.

Ключевые слова: педагогическая культура, инновационная технология, саморазвитие.

The article is devoted to the research of the importance of pedagogical culture in the modern of culture education of situation.

Keywords: pedagogical culture, innovative technology, self-development.

На етапі модернізації національної системи освіти сільська школа потребує вчителя-професіонала, здатного забезпечити якісну освіту в умовах сільської місцевості. Саме шкільний учитель є головною фігурою при реалізації нововведень на практиці. А для цього він повинен мати необхідний рівень професійної компетентності та особистої педагогічної культури.

Актуальність вирішення завдання розвитку педагогічної культури сільського вчителя безпосередньо пов'язане з потребами розвитку держави – економіки, соціальної сфери, державного самоврядування, а також з міжнародними процесами: наближенням української освіти до європейської в